

Kukorelly Endre

Érdekes

Rejtő Jenő és Pizskos Fred, két fiatal férfi

„– Érdekes – mondta Würfli. – Minden művész bogaras.
– Lehetséges.

– A zenészek és a festők is.

– A balett-táncosok és a kőfaragók is. Mondja, nincs más gondja?”
Így Vanek úr, némileg indignálódva, mert ez a Würfli művésznek nézi.

Dicsér valakit, az meg emiatt ráfarag. Szidalmazza, mire föl mindenki a szidalmazott mellé áll. Almát szorongat a zsebében, mintha pisztolyt szoritana, erre emlékszem, nem sokkal többre. Hajóskapitány, utálják, rémes figura, a jó oldalon van, elő fogom szedni valamelyik regényt. Majd. „Ha Fred igazat beszél, az már magában véve is elég ok aggodalomra”, jelenti ki Buzgó Mócsing (*Pizskos Fred közbelép Fűlig Jimmy őszinte sajnálatára*, 140) – lám, már elő is szedtem. Hogy ettől rendszeren előjön-e még nekem Rejtő, vagy nem – „az embert saját jól felfogott érdekében úgy teremtették meg, hogy ne lásson a jövőbe” (*A tizennégy karátos autó*, 142).

„A kocsmáros azt mondta, hogy amíg nem hoz orvost, hagyjam bent a kést, mert különben elvérzek”, mondja nyugodt hangon a *Pizskos Fred*, a kapitány elején egy matróz a kollégájának, aki nemcsak hátba szúrta, de benne is hagyta szép, kagylónyelvű kését. Nyugodt hangot hallok. Nem közönyös – végül is mindjárt meghal, azért az nem vicc –, inkább egykedvű. Olykor handabandázik, háborog is, kizárólag mellékes ügyek miatt, a lényegét illetően marad az egy-kedv.

Annak a férfinak a hangja, aki úgy tudja, az élet lutri, hülyeség izgulni; kihúzza a nyertes számot vagy kihúzza a gyufát, kihúzzák a slamasztikából, a halállistáról, vagy sem. Kihúzzák belőle a kést, és akkor *enten-eller: vagy – vagy*. Ez nem Pizskos Fred hangja, de a *végre is mindegy* attitűd stimmel hozzá, azt hiszem. Ez maradt meg bennem. Rejtő figurái nem reflektáltak, de a reflexió bele van építve ezekbe a fickókba. Nincs külön – ahogy Pizskos Alfrédétől sincs külön a pizskos: nem olyan ember, aki pizskos (tehát „csak” meg kéne tisztítani, és akkor stb.), hanem – az. Hogy mi? Hogyhogy mi!

Napégette bőré, rövidkés, kávészínnű szakállas, horgas orrú, csúnyácska, vékony, fiatal tengerésztiszt, a többiektől elhúzódva áll. Nem néz feléjük. A szeme sarkából figyeli őket. Ujjai közt forgatja a pipáját, mint valami revolvért, nem gyújt rá. Markába szorítja, zsebre csúsztatja. Hosszú ideje álldogál már itt egyedül, a hajókorlátra könyökölve, egy órája legalább. A többiek, az évfolyamtársai, újonnan avatott tiszték, hevesen beszélgetnek, olykor öregesen öblögetve fölnevetnek, a hozzájuk tartozó nők élénken

sikoltoznak, mint a csitrik, láthatólag primán érzik magukat, élvezi a társaság a fogadást. Vele nem foglalkoznak, de minek is foglalkoznának vele. A nők rá se pillantanak, és hát miért pillantanának rá, ha még ahhoz sem veszi a fáradságot, hogy közéjük lépjen. Elvesz az asztalról egy pohár pezsgőt, lehajtja. Egy sietve érkező tiszt a kabátjával súrolja a vállát, még csak felé sem biccent. Mintha ott sem volna. Ott van? Megrándul a csúnyácska arca, a zsebébe nyúl, megmarkolja a pipáját, most tényleg olyan, mintha pisztolyt szorongatna.

Rejtő furamód valamiképp éppoly reflektálatlan, mint az alakjai. „Minden művész bogaras” – jut eszembe róla. Mint a balett-táncosok és a kőfaragók. Persze ő alakít, ez különbség, saját életét viszont mintha nemigen alakítgatná. Pizok Alfréd, Fülíg Jimmy, Bicska Maxi, Bókezű Rócsild, Tuskó Hopkins, Senki Alfonz, akár el is téveszthetnéd, melyik a kakukktojás, pedig hát... Brecht ugyanis reflektált, Reich nem – milyen kár. Ezt eltolta. Nem butaságból vagy lustaságból, hanem – nem tudom, miért. Ambíció? Önbizalom? Hogy kártyázott stb., inkább okozat, mint ok, mindegy, nem értek hozzá. Nagy regényt készül írni, nem írta meg, miközben nagy(on *jelző ide!*) regényeket írt, így aztán se ez, se az; a sok kis nagy nem egy Nagy. Nem látta magát, mert nem *nézte* magát? A legnagyobb magyar színész, Kabos Gyula a barátja, 13 nappal idősebb József Attilánál (van anekdota róluk, RJ egy vendéglőben megeteti JA-t, úgymond hozzák ki a költőnek az étlapon szereplő ételeket ábécé-sorrendben) – ez így már igazán jó kombináció volna, nem? Nem. Vagyis de. És mit ér? Miért nem tanult tőlük? Vagy belőlük! Bonyolult, hagyjuk.

A fiatal tiszt abbahagyja a pipája szorongatását, ököllel röviden a korlátra üt, lebeszélve magát arról, hogy mégis rápöfékeljen és itt hagyja ezt a kócerájt, inkább megint megkeresi a szemével a lányt, akit eddig bámult. Jó, nem folyvást nézte, de mikor nagy nehezen rászánva magát, mégiscsak elment az angol haditengerészeti flotta újonnan avatottjai tiszteletére szervezett fogadásra, és a kiképzőhajó fedélzetére lépett, egyből feltűnt neki. Észrevette, hogy a lány többször is rápillant, de amikor visszanézett rá, nyomban elfordította a fejét. Nem lepődött meg, tapasztalta eleget, hogy a nők elfordulnak tőle, nem fáj csöppet sem. Nemigen fáj semmi. Mit tudom én, mi fáj neki. Kinek micsoda. Ha nem fáj semmi, akkor mi van azzal, hogy *minden* fáj?

„Hirtelen csend lett. A Kapitány jött. Még a dühös Rézgrófról is lefagyott a gúnyos, ideges nevetése. Azért, amíg él, mégiscsak Pizkos Fred lesz itt a Kapitány” – így Rejtő. Ez tetszik. Harminc évvel később vagyunk (*PFkFJős*, 141). Málnát kért a csapostól, és „ez a málna-dolog mindenkit hisztérikussá tett. – Beteg talán? – kérdezte Fülíg Jimmy is odaoldalogva.” Jóval később van, most még csak 22. Neve Theodor Wilbour. Jóval, évszázadokkal később terjesztik el róla, hogy Alfrédnek hívják, és – szigorúan csak a háta megett – Frednek. És piszkosozzák.

Gyorsan fölhajt egymás után három pohár pezsgőt, olyan pillantást vetve a borospincérré, hogy az szinte megdermed előtte, úgy kell rászólnia, hogy jól van, fiam, menjen már odébb. Aztán arra gondol, hogy rendben, most, na most odamegy a többihez! Az évfolyamtársaihoz. Akikkel, a francba, öt éven keresztül nem tudott se-

hogy sem össze... ízé, összebarátkozni. Végül is rendes gyerekek. Nyilván. És tényleg, minden erejét összeszedve odalép hozzájuk. Kínos csönd.

„Senki sem szerette.” (PfkFJós, 146).

Csak egyetlen pillanatig tart, már megy is minden tovább. Minden és minden és semmi. Akkor – oké, semmi – megint megpillantja azt a vézna kis nőt, és látja, ahogy kétségbeesetten próbálja kezelni azt a helyzetet, hogy két kamerád a lámpák fényétől kitakart szemközti mellvédhez szorítja. Riadt tekintet, karjait a szűk ruhájába szorított mellecskéje elé tartva, rosszul vágott haját igazgatva igyekszik a könyökével valamit azzal eltolni magától a láthatóan részeg fiatalurakat. A fiú hátával ellöki magát a korláttól, és – ezen kicsit maga is elcsodálkozik – két pillanat alatt a mellvérthez érve, egyetlen mozdulattal lódítja odébb tisztársait. Akikkel amúgy négy év alatt sem beszél összesen húsz mondatot. Azok, bár kellőképp részegek már, és erre a legkevésbé sem számítanak, nem esnek el. Ha valakit így váratlanul odébb löknek, egyből kijózanodik, és ha tengerész, nem esik el. Kijózanodik vagy sem, ezek mindenképp kijózanodtak, és nem föltétlen a lökéstől, hanem attól a minden mértéket meghaladóan megalázó dologtól, hogy valaki, ez a kis pöcs Theo, egy nő előtt... A lány ettől végképp kővé dermed, kezét a háta mögött tartva mered a három férfira. Az egyik, egy nagydarab, csillogó hajú, jóképű, kreol fiú, lassan lehajol a sapkájáért. Na figyelj, Theofil, mondja halkán maga elé, a faszszopó kurva anyádat, most velünk jössz, érted, ugye! A másik rugós kést szed elő a zubbonya zsebéből, és kicsattintja.

Indulnak a vaslépcső felé. A vékony fiú a lányra pillant, bólint, megy utánuk. Leérnek az alsó szintre, állnak szemben egymással. Az avatásra alaposan fölsúrozták a hajópadját, valamivel be is kenhették, kissé csúszik. Viaszszag, tengerszag. Sült húсок szaga. Két követhetetlen ütessel intézi el a vékony a másik kettőt.

„Nem voltam ott sem más, mint ember: piszkos, rajongó, aljas, tiszta, szentimentális, bosszúálló, szerelmes, gazember, húszéves, gyilkos, idealista, képzelgő, költő és szerencsétlen” (R. J. levele).

A földön heverő testeket a korlát-hoz ráncigálva egyenként átlódítja a korlátan. Alig hallani a loccsanást, elnyom minden zajt a hajózenészek játéka. Tudnak úszni, gondolja, cápák meg, ugyan már! Néz lefelé a sötétbe, és komolyan megfordul a fejében, hogy utánuk ugrik. Nem ugrik utánuk. Észreveszi az egyikük sapkáját a padlón, fölveszi, automatikus mozdulattal leporolja, és a tulajdonosa után hajítja. Pörög a tengerészsapka a levegőben, eltűnik. A kést összecsukja, zsebre vágja. Előkotor egy gondosan összehajtogatott damasztkendőt, egyetlen mozdulattal szétrázza, a korlátot letörölgeti egy-két helyen, ahol, véli, hozzáérhetett. Zsebébe gyűri a zsebkendőt, anyagul leporolja a nadrágját, fölmege a lépcsőn. A lányt ugyanabban a testhelyzetben találja, kezével a mellvértnek támaszkodva rémulten bámul rá. Theofil vagyok, mondja neki. Helena, felel a lány. Helena, mormogja utána a fiú.

Fülig Jimmy Pizok Alfrédnek nevezzi. A piszok az piszok. A kosz bőrbaj. A kosz nem piszok. Jó vagy rossz, nem döntöd el. Nem így merül fel.

Oké, Helena, mondja neki, most azonnal el kell mennem. Izé. Itt hagyom magát. Egy pillanatig elhallgat, annyira meglepődik azon, mennyire nyugodt a hangja. Nem közönyös – végül is elintézett két fiatal fiút, akikkel évekig egy brancsba tartozott, mindjárt faképnél hagyja azt a nőt, akibe egy bő órája már halálosan szerelmes, mindjárt vége mindannak, amire annyira vágyott és annyit készült gyerekkora óta, tenger, hajó, minden, és mindjárt meghal. Ez azért nem vicc. Nem közöny, inkább egykedvűség. Annak az embernek a hangja, aki most jött rá, hogy ez az egész, úgy, ahogy van, lutri. Hogy hülyeség izgulni. Helena, mondja a lánynak, én most mindjárt... Kivár. Behajózok. Másfél óra múlva. És a fekete ég felé bök az ujjával, nyilván egy tengerjáró felé. A lány automatikusan arra pillant, bele a vigasztalan

sötétségbe. De az nem sokáig fog tartani, folytatja, egy-két nap, aztán valami más jön. Ilyesmi koromsötét – és bal karjával gyors félkörívet ír le. Ha kibírja addig, megvár, akkor megkeresem. Ha nem, akkor nem. Viszlát. Megfordul, lemegy a lépcsőn. Kong a cipősarka alatt a vas. A zenekar épp nem játszik, a lány úgy hallja, mintha az egész hajótest döngene és remegne. A fiú az alsó fedélzetre érve zsebkezdőjét a padlóra hajítja, tenyerével pedig több helyen összefogdossa a korlátot. Megint a víz felé pillant. Ugorjon vagy ne. Látja, hogy a tisztí sapka, amit az imént a gazdája után hajított, fönnakadt az egyik üres zászlótartón. Oké, mondja maga elé, bólint. Előveszi a pipáját, rágyújt, megszívja egyszer-kétszer, a parázsló dohányt a padlóra üti, széttapossa, a hajóhídra lép, és eltűnik a sötétben.

A Napút 199., novemberi száma:

A belarusz Európa (összeállította: Bárász Péter)

200., decemberi megjelenés:

Hamvas Béla (témacím)